

visitas escolares
guía de recursos didácticos

Castro de Elviña

O Programa de Didáctica do Castro de Elviña organiza visitas para escolares guiadas e gratuitas, e pon á disposición dos centros material informativo e didáctico. O obxectivo é proporcionar a información e as ferramentas para un maior aproveitamento da visita escolar: facilitar a comprensión da información e promover nos escolares a observación e o razoamento.

Para informarse e concertar as visitas:

Telf. 981 189 850 • e-mail: museo@sananton.org

Esta guía de Recursos Didácticos para as Visitas Escolares forma parte do Programa de Didáctica do Castro de Elviña.

Coordinación e textos:

Begoña Bas López

Fotografías e planos:

arquivo do Museo, Begoña Bas López e José Mª Bello Diéguez

Deseño gráfico e maquetación:

mazairagrafismo, sl

Impresión:

Edym, sl

Depósito legal:

C 3552-2009

**Museo Arqueológico
e Histórico**
Castelo de San Antón

Concello da Coruña
Concellaría de Cultura

Esta guía contén:

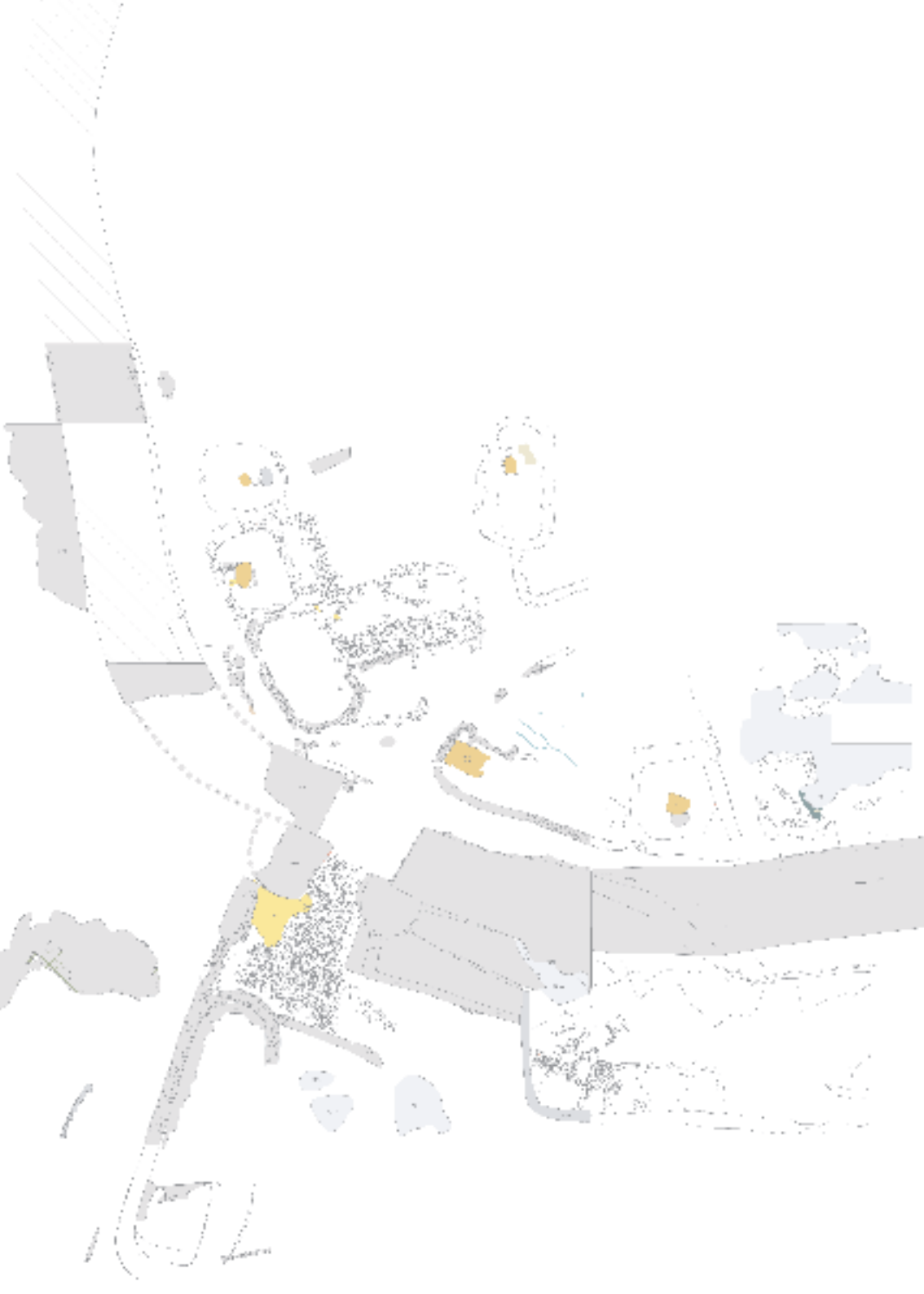
- **VISITA ESCOLAR: GUÍA PARA O PROFESORADO:** breve descripción do Castro seguindo o percorrido da visita.
- **CADERNO PARA O PROFESORADO:** con información, orientacións e respostas das unidades didácticas.
- **UNIDADES DIDÁCTICAS ou CADERNOS DE CAMPO:**
 - Unidade Didáctica 1: Coñecemos o Castro (recomendado para 1º e 2º ciclos de Primaria)
 - Unidade Didáctica 2: Situación e características do Castro.
 - Unidade Didáctica 3: A arquitectura do Castro.
 - Unidade Didáctica 4: Do Castro ao Museo.
- **CD que contén todo o material.**

Suxestións para a utilización do material didáctico:

Está organizado en catro unidades didácticas formadas por diferentes fichas. As fichas pódense utilizar de maneira independente unhas das outras e combinar fichas de diferentes unidades.

O nivel de contidos varía e a intención é que a maior parte das fichas poidan ser utilizadas por alumnos de diferentes cursos.

Pódense traballar durante a visita ao Castro ou despois da mesma na aula e individualmente ou en grupo.

Castro de Elviña

Visita escolar: Guía para o profesorado

Brevemente...

Situación:

O Castro de Elviña está situado no termo municipal da Coruña, entre A Zapateira e Elviña, sobre o val de Feáns e Mesoiro. Esta área está sometida actualmente á presión urbanística mais aínda conserva as trazas do que foi a paisaxe tradicional de outeiros, valgas, vexetación, camiños, cultivos e arquitectura. Está nun outeiro que domina esta zona de suave relevo, cunha amplísima vista ao seu redor e dende o que se contempla toda A Coruña.

Descrición xeral:

Este poboado protohistórico está declarado Ben de Interese Cultural (BIC), anteriormente Monumento Histórico Artístico (Decreto 1758 1962 de 5 de xullo), e o seu contorno de protección abrangue as 13 hectáreas (Decreto 37/99 de 11 de febreiro 1999). O recinto habitado excede das 4 hectáreas.

As escavacións arqueolóxicas realizadas ate agora puxeron ao descuberto un recinto fortificado e con terrazas. A zona habitada máis antiga é o recinto superior, ou croa, dada dende o século III-II a.C. Dende entón, a poboación foi descendendo e ocupando os espazos inferiores dende tempos de Augusto e ate fins do século I d.C.

Os materiais:

Nas sucesivas escavacións arqueolóxicas foron aparecendo materiais que, unha vez estudados, aportan datos para o coñecemento da vida no castro e a cronoloxía: fragmentos de cerámica que conformaron diferentes recipientes, ánforas, pedras de muíños, fíbulas e outros elementos metálicos así como as pezas de ourivería do conxunto coñecido como o *Tesouro de Elviña*, que saíra á luz a partir das escavacións arqueolóxicas dos anos 40.

As escavacións arqueolóxicas:

D. Luis Monteagudo, da Universidade de Santiago de Compostela, encetou as escavacións en 1947. A partir desta data sucedéronse períodos de actividade arqueolóxica con outros de abandono. Dende 2002 e no momento actual, estanse levando a cabo escavacións, consolidación e mantemento no programa do Museo Arqueolóxico e Histórico Castelo de San Antón.

A exposición no Museo Arqueolóxico e Histórico “Castelo de San Antón”:

No Castelo de San Antón exhibense pezas e diferentes materiais procedentes do castro, na sala Idade do Ferro-Cultura Castrexa. O coñecido como *Tesouro de Elviña* está exposto nunha antiga cella do castelo dedicada a Ourivería prehistórica e protohistórica.

O percorrido polo Castro

A visita comeza ascendendo dende a base do castro pola vertente Sur, dende onde se aprecia parte das murallas e das diferentes áreas do castro.

1 A muralla Sur

As escavacións arqueolóxicas de 2002 sacaron á luz un tramo da muralla construída con aparello de pedra en fiadas estreitas e regulares, que responde á construción característica da época flavia: fins do século I d.C. Ademais, encontráronse materiais que se poden datar até o IV d.C.

As derradeiras escavacións apuntan á posibilidade tamén dunha ocupación anterior á romana.

Cima desta muralla está unha terraza que deixaremos á dereita para continuarmos o ascenso cara á croa, ou parte superior do castro, en dirección Oeste.

2 Baixo a croa

A muralla da croa preséntasenos diante nosa e váisenos descubrindo segundo avanzamos. Baixo dela, encóntranse diferentes construcións, levantadas en momentos posteriores á muralla e ás construcións da croa:

- Un conxunto de pequenos recintos adosados, unha canle labrada na rocha, e restos de combustión, que nos levan a pensar nun posible taller de actividades metalúrxicas.
- Baixo a muralla, muros arrimados contra dela e paralelos á mesma.
- Unha grande construción con zócalo, diante do acceso á croa pola muralla.

3 A entrada Suroeste da croa

A entrada, a porta da muralla, preséntasenos de seguido e suxírenos unha construción monumental.

Consta dunha rampla pavimentada flanqueada por dous torreóns semicirculares. Neste espazo estaría a porta, probablemente de madeira, e nun lateral do muro pódese observar un entalle vertical no que iría embutida unha viga que faría de marco para esta.

En dirección Oeste, atravesamos o espazo doutra terraza que se estende até unha nova muralla.

4 A terraza oeste

Delimitada pola muralla da croa e por outra muralla que se estende cara o W. Probabelmente construída nunha fase avanzada do poboado sobre doutra anterior.

Case en paralelo á muralla da croa, avanzamos para internarnos nesta.

5 A muralla da croa

Preséntasenos imponente neste lado W, onde acada un grosor máximo de 4,50 m e unha altura de 4 ou 5 m, probabelmente. O interior é de pedra colocada e macizada con terra.

6 A croa

O interior da croa é o espazo habitado máis antigo: estamos na zona prerromana, séculos III-I a.C., e ocupada ate mediados do século I d.C. A construción circular que nos encontramos en primeiro lugar semella ser a máis antiga.

Nesta zona W da croa aparecen construcións domésticas de planta tendente ao círculo, un camiño pavimentado de 1,50 m de ancho e uns 5 m de lonxitude, e unha canalización para a auga.

As casas teñen cadanseu fogar, pequeno e cunha lousa a carón e cantos rodados e mesmo hai unha con dous fogares. Só hai unha construción de máis tamaño cun fogar tamén meirande.

Os materiais aparecidos sitúannos entre os séculos I a.C.- I d.C.: cerámica indíxena, ánforas, unha *fibula* (imperdibel ou broche) e cerámica campaniense, doas de pasta vítrea e pó de ouro no interior. Non aparece *terra sigillata* nin outros materiais posteriores a mediados do século I d.C.

Polo interior da croa, seguimos paralelos á muralla Sur.

7 A porta Sueste

Antes de pasar pola porta SE, observamos as escavacións dos anos 80.

A porta SE da muralla é de características semellantes á do SW, aínda que a intervención realizada na reconstrución dos anos 80 fai que se nos presente con certas diferenzas. Consta tamén de dous torreóns semicirculares e unha rampla pavimentada.

Descendendo pola porta da muralla, entramos na área escavada no pasado século, que corresponde á terraza orientada ao Sueste e Sur.

8 A terraza Sueste e Sur

Cara o Leste, observamos unha construción con muros superpostos, algún semicírculo e outros en ángulo recto. O seu escavador, daquela, denominouna “*Casa da exedra*” ao identificar a zona semicircular cunha *exedra* (habitación semicircular con asentos para a conversa). Esta interpretación é moi cuestionada actualmente. (8)

11 Baixo a porta da muralla, unha construción de grandes dimensións, elíptica, na que apareceu unha pedra co relevo dunha figura fálica: o seu significado non o podemos precisar, se ben temos en conta que as representacións fálicas eran moi comúns en Roma probablemente cun sentido apotropaico ou protector. (9)

Un dos elementos máis significativos do castro é o pozo-alxibe, onde se almacenaba a auga. Trátase dunha construción de carácter monumental, con acceso por ambas as dúas cabeceiras con cadansúa escaleira enfrontada, para acceder ao fondo do pozo onde mana a auga e onde se almacena. (10)

As edificacións desta zona, escavadas nas primeiras campañas dende 1947, presentan planta cuadrangular e unha imaxe urbanística que contrasta co observado na croa e mesmo co que é habitual noutros castros.

Entre delas está a coñecida como “*Casa do tesouro*”, onde apareceu un extraordinario conxunto de ourivería formado por unha diadema-cinto, unha gargantilla, un collar e un colgante. O conxunto apareceu coma un tesouro, agachado intencionalmente na época para ocultalo, nunha construción de carácter doméstico que non se significa entre das demais do castro. (11)

Ademais, naquelas escavacións e tamén nas actuais, están saíndo á luz outras pezas de ourivería como por exemplo as doas de vidro dourado.

O percorrido polo Castro finaliza e descendemos atravesando a terraza e a muralla.

Para coñecer máis

O Castro no territorio, na historia e na actualidade

A parroquia de Elviña encóntrase na periferia da cidade da Coruña, un espazo con historia conformado por varias aldeas e lugares no que se conservan elementos do Patrimonio Cultural de interese artístico e histórico, como a igrexa románica, e de interese etnográfico: o cruceiro, muíño, fontes, hórreos, etc. **A aldea de Castro** é o núcleo de poboación máis próximo e, aínda que está experimentando cambios bruscos no seu urbanismo, conserva elementos da arquitectura tradicional que caracterizaron o hábitat ao longo dos tempos. **O espazo natural** e o seu aproveitamento agrícola e conformaron unha paisaxe harmónica e fermosa que aínda podemos disfrutar. Os *Campus* da Universidade da Coruña, o de Elviña e da Zapateira, completan a conformación deste territorio.

Neste espazo levántase o Castro, entre o final dos Montes da Zapateira, o monte das Cadeiras e as dúas valgas que se unen no val de Feáns

Elviña foi escenario dun episodio bélico importante enmarcado na Guerra da Independencia. Aquí tivo lugar a **Batalla de Elviña**, de tanto interese para a historia da cidade e na que os exércitos francés e inglés, comandados por Jean de Dieu Soult e Sir John Moore, tiveron un enfrontamento que rematou coa derrota do segundo en 1809. Moore foi enterrado no Xardín de San Carlos, sendo hoxe un lugar obrigado na ruta dos monumentos da cidade. Lonxe no tempo e tamén algo lonxe no espazo: a necrópole megalítica das **mámoas do Monte das Arcas** da Zapateira, lévanos ao terceiro milenio a.C. Estas mámoas foron escavadas e estudadas precisamente por D. Luis Monteagudo, arqueólogo e profesor da Universidade de Santiago que foi quen dirixiu as primeiras escavacións arqueolóxicas en Elviña e quen, xa en 1947, esbozara un proxecto que pretendía non só escavar e estudar o castro senón poñer en valor todo o territorio, coa súa riqueza natural e patrimonial, para deleite dos cidadáns. Na actualidade estanse desenvolvendo escavacións arqueolóxicas nunha colaboración entre o Concello da Coruña, os Ministerios de Cultura e Fomento e a Xunta de Galicia.

O **Programa de Didáctica do Castro**, tanto escolares como para o público en xeral, está aberto durante todo o ano.

Castro de Elviña

Caderno para o profesorado

Información e orientación para as unidades didácticas

Neste Caderno reproducense as Unidades Didácticas ou Cadernos de Campo coas respostas correspondentes ou coas orientacións para que o profesorado dispoña da información necesaria.

Algunhas das fichas teñen o obxectivo de que o alumnado aporte as súas propias reflexións, polo que as respostas son libres.

As respostas e a información figuran sempre en cor verde.

CASTRO DE ELVIÑA

CADERNO DE CAMPO 1: COÑECEMOS O CASTRO

1º e 2º ciclos de Primaria

Localización do Castro

Na foto está sinalado o Castro. Sitúo e sinalo o Castro no mapa e poño as referencias que coñezo (por exemplo o colexio, o meu barrio, a Torre de Hércules, o Castelo de San Antón).

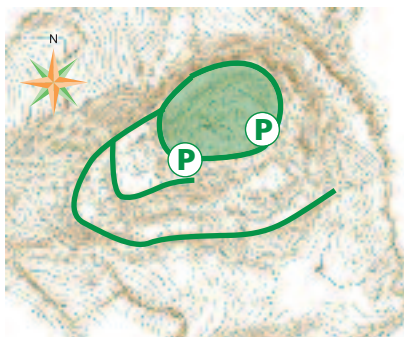

A foto e o mapa do Castro

Aquí vemos unha foto do castro feita dende un avión e vemos tamén un mapa do castro con moitas liñas debuxadas. Canto máis xuntas estean estas liñas quere dicir que o terreo é máis pino e canto máis separadas o terreo é máis chan.

Na foto están debuxadas as murallas e as entradas da parte alta:

- Colorea a zona máis alta do Castro, a croa
- Debuxa no mapa as murallas e as entradas

O pozo-alxibe

Para obter auga, os habitantes do castro fixeron un gran pozo con escaleiras para baixar e coller a auga.

Que tipo de recipiente usarían?

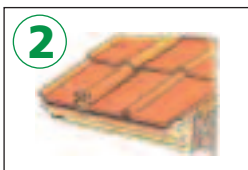
Como construían?

As construcións máis antigas eran redondas e as cubertas eran de palla e outros materiais vexetais. Despois foron facendo outras cadradas con tellados de tellas e de lousa.

Di que relación ten cada foto cun castro

1. Casas redondas, con cuberta de palla, con semellanzas coas dos castros. Non son casas castrexas nin prerromanas (Piornedo, Os Ancares).

2. Tellado dunha construción romana, feito con tella plana *tegula* e tella redonda *imbrice*. En moitos castros houbo tellados de *tegulae*.

3. Reconstrución hipotética da croa dun castro. A muralla percorre o perímetro da croa onde están as construcións, que son circulares e con cuberta dixital.

A que corresponden estas fotos?

Pon os números correspondentes en cada unha:

1. Entrada da muralla
2. Pozo-Alxibe

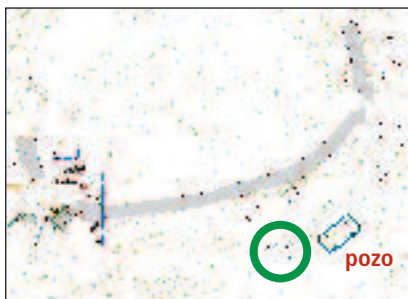
3. O equipo escavando
4. A "casa do tesouro"

A casa do tesouro

Nunha casa do castro, os arqueólogos encontraron un tesouro que esconderan as persoas que viviron nela. A casa, que a ves na foto, está xunto o pozo-alcibe.

Localiza a casa no mapa

O tesouro

O tesouro está formado por:

- unha diadema-cinto, coñecida como a "diadema do parrulo"(1)
- un colar de 13 contas cun colgante (2)
- unha cinta-gargantilla (3)

Identifica cada unha poñendo o número que corresponda

CASTRO DE ELVIÑA

CADERNO DE CAMPO 2: SITUACIÓN E CARACTERÍSTICAS

Localización do Castro (véxase Unidade Didáctica 1)

Describo o Castro

Observe a fotografía aérea e sinalo no mapa de curvas de nivel os seguintes datos:

- O Castro ocupa un outeiro e ten tres tramos de murallas que sinalo no mapa cunha liña de cor —
- A zona máis elevada, que se denomina *croá*, é a que marco con sombra de cor _____
- As curvas de nivel están máis separadas na croa e nas zonas orientadas cara o: N, S, E ou W? S e W
- Isto indica que o terreo é nestas zonas máis PINO ou CHAN?

Identifico cos números e completo

- Porta Suroeste da muralla da croa
- Porta da muralla da croa: a mesma que a anterior? Non: é a Sueste
- Pozo-Alxibe
- O equipo escavando na croa ou na terraza inferior? Na terraza inferior
- Camiño laxeadado e canalización da auga: está xunto ao pozo ou está na croa? Na croa

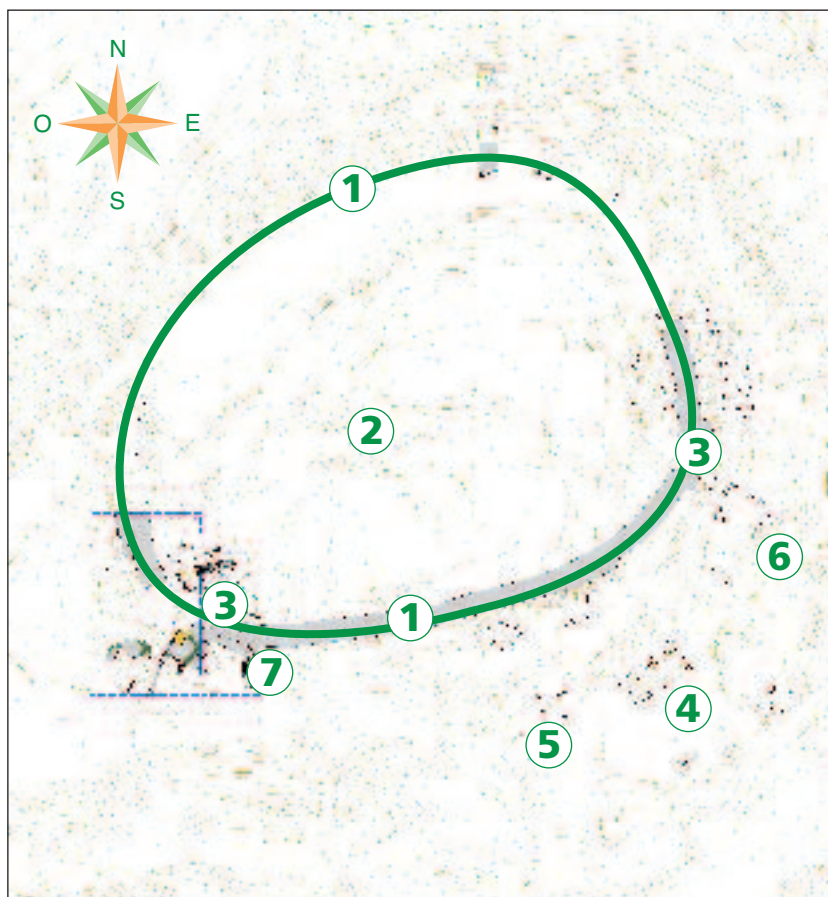

Plano das excavacións arqueolóxicas

Sinalo no plano:

Os puntos cardinais: N, S, E, W.

1. Muralla da croa: os tramos escavados e os que están sen escavar
2. A croa
3. As portas da muralla da croa
4. O pozo
5. A "Casa do tesouro"
6. A construción onde apareceu o relevo fálico
7. O posible taller de fundición

Coñecemos todo o Castro?

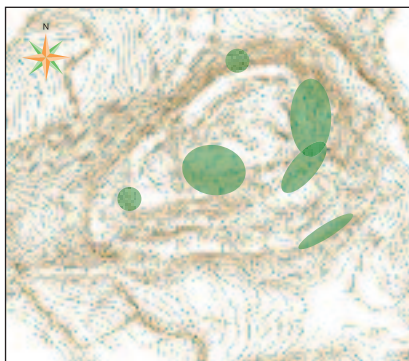
O castro comezouse a escavar en 1947 na zona Este e Sueste. Despois sufriu un abandono e en 1980 reanudáronse as escavacións na zona Este da croa e, de novo, abandonouse. Dende 2002 estanse escavando novas áreas e mantendo as casas e estruturas escavadas no pasado.

Cres que xa coñecemos todo o castro?

O castro evidénciase na paisaxe, como se pode apreciar *in situ* e nas fotos aéreas e mapas de curvas de nivel, pero só están escavadas algunhas zonas.

Pensas que quedan zonas sen escavar?

Colorea no mapa as zonas que xa están escavadas. Quedan moitas zonas sen escavar, nunha extensión meirande que as zonas xa escavadas.

Reflexionando e razoando

Respostas libres (apórtanse algunhas orientacións)

- Que orientación teñen as zonas de habitación que coñecemos hoxe con respecto aos puntos cardinais? Pensas que son as máis idóneas para vivir? **SW, S e SE. Cabe pensar que son as zonas máis adaptadas para a habitación polo relevo máis suave e pola orientación protexida do Norte.**
- Practicarían a agricultura? Onde estarían situadas as terras para o traballo agrícola? Por que? **Si. Estarían nas zonas máis baixas, por ser terras máis ricas e orientadas ao Sur para unha maior insolación.**
- O Castro ten tres murallas. Tiñan os seus habitantes tanta necesidade de defenderse?. Poderían ter tamén outro significado ou función estas murallas? **En orixe, as murallas dos castros terían unha función defensiva que despois puideron perder e quedar como posibel signo de identidade e/ou de poder, que identificaba o Castro na paisaxe. (Ate o momento non se encontraron signos de acontecementos bélicos en Elviña).**
- Por que elixirían este lugar de Elviña para habitalo? **(O alumnado debe manexar posibilidades que poden ser moitas, p.e.: por situación estratéxica, polo microclima, por proximidade ao mar, por azar ou casualidade, etc.)**

CASTRO DE ELVIÑA

CADERNO DE CAMPO 3: A ARQUITECTURA DO CASTRO

As murallas

As murallas do castro fixéronse en momentos diferentes: a máis antiga é a da croa e a máis recente ou tardía é a inferior. Estas dúas fotos corresponden ás dúas murallas. Poderías explicar en que se diferencian e identificar cada unha coa foto correspondente?

Foto superior: muralla exterior do Castro, dimensións máis reducidas, pedras estreitas e longas dispostas en fiadas. É de época romana.

Foto inferior: muralla da croa, grandes dimensións, pedras máis ben redondeadas. Anterior á romanización.

Os materiais construtivos

Cando se escava o castro non aparece máis ca pedra nas paredes das casas e nas murallas.

Sería a pedra o único material usado para os muros ou utilizarían tamén outros? **Con moita probabilidade empregaron outros: materiais vexetais como madeira, e tamén barro, pero non se conservan.**

No castro hai elementos que perderon a súa función orixinal e despois reutilizáronse con outro fin na construción dos muros.

Esta foto é dos muros dunha casa da croa. Coméntaa **hai dúas pedras de muíños que se reutilizaron para facer estes muros. Son muíños circulares que probabelmente se utilizaran para moer o gran e facer a fariña. Algúns autores din que foron os romanos quen trouxeron estes muíños circulares, pero outros autores sosteñen que xa existían antes dos romanos.**

As cubertas ou tellados

Nas sociedades primitivas úsanse os materiais naturais que se teñen máis a man. Despois, segundo evolucionan, tráense outros materiais doutros lugares e tamén fabrican algúns novos.

Como serían as cubertas das casas do castro: de tella, de pedra, de pizarra, de palla e outros materiais vexetais? Explicao: **As cubertas primitivas serían de materiais vexetais (palla e especies autóctonas). Coa romanización hai constancia da utilización de tegulae (tellas) e tamén lousa. Probabelmente en época romana convivirían todos os materiais. Nada sabemos sobre a utilización de pedra nas cubertas.**

Os primeiros habitantes do castro habitaron a zona máis alta (a croa). Despois, foron habitando as terrazas inferiores. Nas escavacións aparecen tegulae (tellas romanas) que pertenceron a algunhas construcións.

Onde pensas que aparecen: nas terrazas inferiores do castro ou na croa? Por que?:

Nas terrazas inferiores porque son as áreas ocupadas a partir do cambio de era e, por tanto, onde se utilizaban materiais romanos.

O interior das construcións

No interior das casas había fogares onde se facía lume.

Servían para cociñar? Para dar calor? Para alumear? **Esta ficha é de resposta libre.**

Como orientación: os fogares eran para cociñar, pero ao mesmo tempo daban calor e ademais o lume sempre dá luz.

Reflexionando e deducindo

- Por que os arqueólogos non encontran palla, madeira e outros materiais vexetais? **Porque son perecedeiros, non se conservan ao longo do tempo e, ademais, o solo en Galicia ten un grao de acidez elevado polo que perxudica a conservación. Pódense encontrar trazas, restos ou indicios destes materiais (véxase Museo Arqueolóxico, vitrina Castro de Baroña: restos de pallabarro).**
- O Castro ten tres murallas. Construíronse simultaneamente?. Tiñan os seus habitantes tanta necesidade de defenderse?. Poderían ter tamén outro significado ou función estas murallas? **Non: en momentos diferentes. As murallas en orixe terían unha finalidade defensiva (eran de moi grandes dimensións e algunhas tiñan foxos) mais tamén foron sendo consideradas como sinais de identificación, de demarcación do castro coma un fito na paisaxe. Ate o momento, non se encontraron signos de acontecementos bélicos no Castro de Elviña.**
- Hai diferencias entre as construcións da croa e as das terrazas inferiores. Cales son estas diferencias?. Como se poden explicar? **A maioría das construcións da croa son de base circular, elíptica, etc., ou sexa sen esquinas en ángulo. Están moi xuntas. Moitas construcións das terrazas inferiores son de base cadrangular. Isto pódese explicar porque son máis tardías, a partir do século I d.C., ou sexa de época romana.**

Na zona Sur (zona do alxibe) preséntanse moi separadas unhas das outras, o que contrasta co coñecido en todos os castros de Galicia: isto pódese deber a que cando se escavou esta zona púidose seguir unha metodoloxía diferente e, por tanto, con resultados que contrastan cos métodos e resultados actuais.

CASTRO DE ELVIÑA

CADERNO DE CAMPO 4: DO CASTRO AO MUSEO

O Tesouro de Elviña

No Museo Arqueolóxico e Histórico Castelo de San Antón están expostas as pezas de ourivería que se coñecen como *Tesouro de Elviña*, xunto con outras tamén de Elviña e as de outros castros.

Todas estas fotos corresponden ás pezas do *Tesouro de Elviña*? Non
Identifica cada foto coa peza correspondente

Diadema-cinto

Gargantiña ou cinta

Fragmento de xoia.
Procede de Elviña
pero non forma
parte do Tesouro

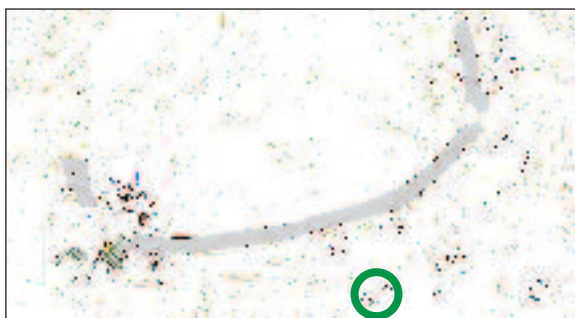
Colgante

Diadema-cinto

Na terraza Sueste e Sur do Castro hai varias construcións, entre outras: o pozo-alcibe, a casa na que apareceu o relevo fálico e a denominada "Casa do tesouro" pois foi nela onde os arqueólogos encontraron o conxunto de ourivería coñecido como o Tesouro de Elviña.

Sinala no plano onde apareceu o "Tesouro"

Indica verdadeiro ou falso:

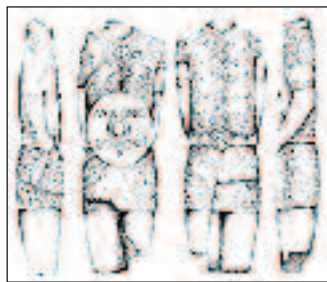
- F** O Tesouro estaba en varias casas
- F** As pezas que o compoñen estaban espalladas e ciscadas
- V** O Tesouro estaba todo xunto nunha construción doméstica, oculto intencionalmente
- F** Os arqueólogos observaron que as pezas estaban en uso
- F** Está formado por pezas de ouro, bronce e prata
- V** Outras pezas de ourivería apareceron noutras zonas do castro

As diademas-cinto

Os arqueólogos danlles este nome porque se usarían probablemente para levar na cintura, na cabeza ou no colo. Documentáanse en descrições feitas por escritores daquel tempo, como Estrabón, e tamén nas estatuas de guerreiros daquela época. Estaban moi decoradas e realizábanse en láminas moi finas e moi fráxiles.

A información que temos sobre o uso destas pezas é:

- **Diademas:** O xeógrafo grego Estrabón, que viviu entre os anos 63 a.C. e 19 d.C., escribía sobre o costume que tiñan os galaicos de: *"cinguir a cabeza cunha banda ou cinta para o combate"*.
- **Cintos:** As estatuas de guerreiros daquela época levan cintos, ademais de torques, escudos e puñais.

Pensas que o de "diadema-cinto" é un nome axeitado? Por qué?

Resposta libre

Cal pensas ti que sería o seu uso?

Resposta libre

Sendo tan fráxiles, non romperían con facilidade? Como se podería solucionar isto?

Probábelmente estaban montadas sobre unha cinta de coiro

A cerámica

No Castro aparecen moitos fragmentos de cerámica diferentes. Hai un tipo de cerámica de época romana que é doada de identificar: a *terra sigillata*, chamada así por levar un selo, *sigillum*, e caracterizada pola súa cor vermella, a decoración en relevo e o seu brillo. Fabricábase en serie por medio de moldes e isto permitiu a súa comercialización en mercados lonxe dos centros de produción.

Que fragmento(s) clasificarías como *terra sigillata*?

Coméntao: Cor vermella, decoración en relevo, brillo.

Cando estudamos a *terra sigillata* podemos coñecer as datas aproximadas da súa fabricación. Por isto, é un material importante para aproximarnos á cronoloxía do castro ou, cando menos, das áreas nas que aparece.

Na muralla inferior do castro aparece *terra sigillata hispanica* e moitas *tegulae* (tellas planas romanas). Isto quere dicir que esta muralla:

Escolle a(s) resposta(s):

1. Construíuse no mesmo tempo que a muralla da croa, antes dos romanos.
2. **A *terra sigillata*, as *tegulae* e a maneira de construír a muralla indicannos que é de época romana.**
3. Non hai datos suficientes para saber de cando é.
4. **Se estudamos a *terra sigillata*, incluso podemos chegar a saber aproximadamente en que anos estivo ocupada esta zona.**
5. É da Idade Media e os materiais proceden doutras partes do castro.

Os metais

O uso de obxectos metálicos, tanto para o adorno persoal como para o traballo, é común a todos os castros. No Museo exhibense diferentes obxectos e pezas procedentes de Elviña e doutros castros de Galicia

Identifica as pezas co castro da súa procedencia e descríbeas brevemente

1. Fíbula (prendedor para a roupa) do Castro de Borneiro

2. Arracada (pendente) de ouro do Castro de Baroña

3. Aneis do Castro de Elviña

Estas fotografías corresponden a pezas de diferentes vitrinas.

Observas algunha relación entre delas? Explica

1. Puñal de antenas (denominado así polo tipo de empuñadura)

2. Fragmento de molde para facer un puñal de antenas

3. Fragmento de empuñadura e contera: peza para reforzar a punta do puñal.

A escavación

O equipo que está escavando segue un método de traballo. Nas fotos recóllense algúns momentos. **Identifica as fotos:**

1. Abrir unha área de escavación e retirar as primeiras capas de terra.
2. Escavar coidadosamente os niveis de terra.
3. Rexistrar (anotar os datos de localización) cando aparece unha peza ou un fragmento.
4. Debuxar a zona.
5. Lavar e siglar a peza (apuntar na propia peza os datos do rexistro).

Na ficha anterior vimos algúns dos traballos que se fan durante a escavación e que se complementan con outros como: debuxar e fotografar, pegar os fragmentos, clasificar e determinar a cronoloxía, relacionalos con outros, etc. Todo isto sérvenos para coñecer aspectos da vida no castro, a cronoloxía, a relación con outros castros, o contexto histórico, etc. E... **Que podemos coñecer?**

- Se na escavación encontramos restos de fundición, fragmentos de pezas de ferro e outros metais e ademais hai indicios de fornos, todo concentrado nunha zona. Que nos suxire? **Que pode haber un obradoiro metalúrxico.**
- Se nun nivel aparece vidro, cerámica romana e cerámica castrexa, pero no nivel inferior aparece só cerámica castrexa. Que nos está indicando? **O mesmo espazo foi habitado en momentos anteriores a Roma (nivel inferior) e, posteriormente, en época romana (nivel superior).**
Ademais, no nivel de ocupación romana aparece tamén cerámica castrexa, e isto quere dicir que a tradición castrexa perdura e convive coa romana.
- Se unha fibula (prendedor para a roupa) de Elviña é do mesmo tipo que outras doutras castros e destas coñecemos a cronoloxía. Qué información nos está dando sobre a zona e o nivel onde apareceu? **Podemos saber en que momento se habitou a zona na que apareceu, pois a identificación da fibula apórtanos información sobre a cronoloxía.**